

ORGANIZACIJSKI I PRAVNI ASPEKTI OSTVARIVANJA VJERONAUKA U ŠKOLI

STJEPAN LICE

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Trg M. Tita 14
10000 Zagreb

Pregledni članak
Primljeno 17. 6. 1998.
UDK 268:373
37.014.52:34

Sažetak

U prijelaznom razdoblju za uvođenje vjeronauka kao izbornog predmeta u osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj niz je pitanja koja je nužno sustavno i temeljito urediti kako bi u izvođenju školskog vjeronauka bila osigurana nužna razina vrsnoće te kako bi školski vjeronauk ostvario svoju svrhu. U tome podjednako i Republika Hrvatska i Crkva moraju bez odgađanja ispuniti svoj dio obveza.

Ključne riječi: školski vjeronauk, vjeroučitelj, vjeronaučni nastavni programi i planovi, vjeronaučni udžbenici

Unatoč tome što se nastava vjeronauka u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske, nakon višedesetljenog izbjivanja iz njih, izvodi već sedmu godinu i unatoč tome što je Zakon o potvrđivanju ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture stupio na snagu još 24. siječnja 1997., školski se vjeronauk i danas suočava s nizom izrazito otvorenih pitanja.

Do kraja ove školske godine traje prijelazno razdoblje za uvođenje vjeronauka kao izbornog predmeta u osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, prvotno odobreno aktom Ministarstva prosvjete i športa (klasa: 602-01/91-01-46, ur. broj: 532-02/9-91-02, od 20. lipnja 1991.) na vrijeme od pet školskih godina, potom odlukom ministra prosvjete i športa (klasa: 602-03/96-01/726, urbroj: 532-07/96-2, od 28. svibnja 1996.) produženo na još dvije školske godine. Premda je u tijeku ovoga prijelaznog razdoblja učinjeno uistinu mnogo, zbog obuhvatnosti, a dijelom i složenosti, pojedinih pitanja, predstoji učiniti možda još i više nego što je do danas učinjeno. U tom smislu se može reći da će i po isteku prijelaznog razdoblja u formalnom smislu, u

mного čemu trajati prijelazno razdoblje u sadržajnom smislu.

Ugovorom između Svete Stolice i Republike Hrvatske uređena su temeljna pitanja za ustrojavanje i izvođenje nastave vjeronauka u odgojno-obrazovnim ustanovama Republike Hrvatske. Člankom 3. stavak 4. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture utvrđeno je da će se programi i način odvijanja katoličkoga vjeronauka u školama svih vrsta i stupnjeva urediti posebnim ugovorima između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije. Prijedlog ugovora kojim se uređuju predmetna pitanja izrađen je već prije dužeg vremena i usuglašen između ovlaštenih predstavnika Ministarstva prosvjete i športa i Hrvatske biskupske konferencije te se i Vladin Ured za zakonodavstvo u cijelosti o njemu pozitivno očitovao. Prijedlogom toga ugovora uređuju se pitanja u vezi izbora vjeronauka kao obveznog predmeta, uvjeti za izvođenje nastave vjeronauka, broj nastavnih sati u okviru plana i programa školskih ustanova te pojedina pitanja u vezi s vjeronaučnim udžbenicima odnosno katekizmima. Prijedlogom ugo-

ra se nadalje uređuje tko i pod kojim uvjetima može zaključiti ugovor o radu kao vjeroučitelj te pod kojim posebnim uvjetima se taj ugovor otkazuje. U prijedlog ugovora ugrađena je i odredba kojom se, u odnosu na zakone kojima se sustavno uređuju pitanja školstva, želi proširiti krug osoba koje mogu izvoditi nastavu vjeronauka te se posebno zaštićuju vjeroučitelji koji su, prije ponovnog uvođenja nastave vjeronauka u škole, najmanje pet godina izvodili župni vjeronauk. Uz to se uređuje tko je odgovoran za trajno stručno usavršavanje vjeroučitelja te posebni uvjeti za napredovanje vjeroučitelja u zvanje mentora i savjetnika. Prijedlogom ugovora suglasno se utvrđuju pojedine ovlasti i obveze Nacionalnog katehetskog ureda. Posebnom odredbom uređuje se mogućnost isticanja vjerskih znakova u školskim prostorima, mogućnost i uvjeti za obavljanje bogoštovlja u školskim prostorima te mogućnost da se dijecezanski biskup, za vrijeme pastirskog pohoda župi, može u školskim prostorijama susresti s učenicima i učiteljima koji to žele. Zaključno se utvrđuje da župnici, zbog naravi svoje službe, imaju pravo izvoditi nastavu vjeronauka u školi i s nekoliko sati tjedno (razumljivo, pritom se s njima zaključuje odgovarajući ugovor o radu).

Iz meni nepoznatih razloga prijedlog toga ugovora sve do danas nije bio na dnevnom redu Vlade. Koliko mi je poznato, jedino pitanje koje se naknadno pokazalo spornim jest pitanje isticanja vjerskih znakova u školskim prostorima. Budući da to pitanje nije suštinsko, mišljenja sam da bi ga trebalo, ako ni zbog čega drugoga, a ono u svrhu rješavanja svih ostalih pitanja, izostaviti. Pitanje zaključivanja predmetnog ugovora osobito je osjetljivo zato što prijelazno razdoblje ističe pa je ugovorom potrebno pravodobno i detaljno na trajniji način urediti niz pitanja.

Izvođenje nastave vjeronauka te rad vjeroučitelja uređeni su nizom zakona i podzakonskih akata. Nije naodmet spomenuti da je status i rad vjeroučitelja, jednako kao i status i rad ostalih učitelja i nastavnika, osim određenih posebnosti, uređen Zakonom o osnovnom školstvu (Narodne no-

vine 59/90., 27/93. i 7/96.), Zakonom o srednjem školstvu (Narodne novine 19/92., 26/93., 27/93. i 50/95.), Zakonom o stručno-pedagoškom nadzoru (Narodne novine 73/97.), Zakonom o prosvjetnoj inspekciji (Narodne novine 50/95. i 73/97.), Zakonom o radu (Narodne novine 38/95.) i drugima.

Međutim, određena pitanja, premda su zakonski riješena, za vjeroučitelje se u praksi pokazuju neriješenima, što dakako ne bi bilo uputno, a ni utemeljeno, ne-posredno povezivati s navedenim predstojećim ugovorom između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije. To se, primjerice, odnosi na obvezu (i mogućnost) polaganja stručnog ispita, na obvezu stjecanja potrebne pedagoško-psihološke naobrazbe (za one koji je nemaju), na ocjenjivanje vjeroučitelja i mogućnost njihova napredovanja i stjecanja zvanja mentora i savjetnika, na permanentno usavršavanje vjeroučitelja. Ta, ali i druga, pitanja nužno je žurno i primjereno riješiti, u čemu Crkva ima svoje značajne obveze.

U značajnom broju škola vjeroučitelji odnosno vjeronauk nisu u svim odgovarajućim aspektima ravnopravni s ostalim učiteljima i nastavnicima odnosno nastavnim predmetima. Vjeroučitelje i vjeronauk se još uvijek više tretira kao 'dodatak' nego kao 'sastavni dio'. Zbog toga, primjerice, vjeronauk još uvijek u nizu škola nije ravnopravan s ostalim nastavnim predmetima pri utvrđivanju satnice, vjeroučitelji su relativno rijetko razrednici, a nije mi poznato da je ijedan vjeroučitelj ravnatelj škole. Uočljivo je da još ima škola u kojima odgovornima nije jasan sudonos ugovora o radu i njegova trajanja i kanonskoga mandata, premda su sve odredbe jasne i nedvosmislene.

Značajnu poteškoću za izvođenje nastave vjeronauka u školama predstavlja i Odluka Vlade Republike Hrvatske o zabrani prijma službenika i namještenika u tijela državne uprave i javne službe koje se financiraju iz državnog proračuna Republike Hrvatske (Narodne novine 61/97.), kojom se bitno otežava zaključivanje ugovora o radu s vjeroučiteljima, budući da je vjeronauk

nastavni predmet kod kojega je u ovoj fazi prirodno i nužno širenje u skladu s potrebama pojedine škole i nastavnim planom i programom te stalnim porastom broja vjeroučitelja koji završavaju svoj studij, sve dok se ne osigura potpuna popunjenost i cjelovito izvođenje nastavnog plana i programa vjeronauka u svim školskim ustanovama. Događa se, međutim, da se i bez ikakvog opravdanog razloga nastava vjeronauka izvodi sa smanjenim brojem nastavnih sati te se zbog toga ne može u cijelosti realizirati njegov nastavni program niti ostvariti njegova svrha.

Nastavni planovi i programi vjeronauka, po svemu sudeći, još nisu u cijelosti definirani te nisu na odgovarajući način dostupni svima kojih se tiču, što uzrokuje poteškoće u izvođenju nastave vjeronauka. Nužna je dorada odnosno prerada vjeronaučnih udžbenika odnosno katekizama, pogotovo vjeronaučnih udžbenika za prvi razred osnovne škole koji, zapravo, barem ne u pu-

nom značenju te riječi, ni ne postoje, te vjeronaučnih udžbenika za srednje škole.

U mnogim sredinama neriješen je odnos između školskog i župnog vjeronauka, pohađanja misa, pobožnosti i pjevanja. Događa se da vjeroučitelji svojim učenicima postavljaju različite obveze i zahtjeve koji ni na koji način neposredno ne proizlaze iz nastavnog plana i programa vjeronauka te su u tom smislu nedopustivi.

Nije zanemariv broj škola u kojima je osobito izražen problem čestih (pa i bezrazložnih) promjena vjeroučitelja i neredovitog izvođenja nastave vjeronauka iz različitih razloga.

Mišljenja sam da je nužno žurno poduzeti sve što je potrebno da se vjeronauk stabilizira kao nastavni predmet u okviru nastavnog plana i programa i rada škole te da vjeroučitelji mogu realizirati sve svoje obveze i mogućnosti. U tome podjednako i država i Crkva moraju bez odgađanja ispuniti svoj dio obveza.